

Ο ΛΕΩΝΙΔΑΣ

Όταν πηγαίνω στις Στενιές, δέν μπορώ νά μήν περάσω από τή γειτονιά, πού βρίσκεται τὸ πατρικό μου σπίτι, ἐκεῖ πού γεννήθηκα καὶ πέρασα τὰ παιδικά μου χρόνια. Ὀνομάζεται Μέσα - Γειτονιά καὶ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, τὴν ἀποτελοῦν δὲ τέσσερα μονάχα ἀδελφικά μου σπίτια. Κτισμένα μέσα στὰ κτήματα, ἀπέχουν περίπου ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας ἀπὸ τὸ συγκεντρωμένο χωριό καὶ ἀποτελοῦν μιὰ ὥρα γιατὴν ἀνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι συνοικία. Ἔτσι, καθὼς τὴν ἔχει παραμελήσει ἡ κοινότης καὶ οὔτε δρόμους τῆς ἔφτιαξε, οὔτε ἕνα γεφύρι στὸ ρέμα, πού βρίσκεται ἀνάμεσα σ' αὐτὴν καὶ τὸ χωριό, δέν ἔχει ἀλλάξει, δέν ἔχει παραμορφωθῆ καθόλου, ἀλλὰ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι γιατὴν μένα τὸ μοναδικὸ θέλημα τῆς. Μοῦ ξαναζωντανεύει, σὰν βρίσκομαι σιμὰ τῆς, τὴν πεθαμένη παιδικιά μου ζωὴ. Μοῦ ξαναφέρει στὴ μνήμη μου ὅλα τὰ περιστατικὰ τῆς ἀμέριμνης παιδικιάς μου ἡλικίας. Τὰ σπίτια τῆς τὰ τέσσερα, πού ἀνέφερα, εἶναι βέβαια κάπως ἀνακαινισμένα, κατὰ τὰ ἄλλα ὅμως, οἱ δρόμοι, τὰ κτήματα, τὰ ρέματα, τὰ δέντρα, μένουν τὰ ἴδια, ὅπως τὰξερὰ, σὰν ἤμουν παιδί. Λίγο πιο πάνω ἀπὸ τὰ τέσσερα γειτονικά σπίτια τῆς συνοικίας μας βρίσκεται κι ἕνα γκρεμισμένο παληόσπιτο, σὲ κακὰ τώρα πιά κι ἐλεεινὰ χάλια. Κοντεύει νὰ βουλιάσει, χαλάσματα τοίχων ἔχουν ἀπομείνει, πού οὔτε κανεὶς τὰ προσέχει, οὔτε ἐνδιαφέρεται γι' αὐτά. Ἐκεῖ δὲ λοιπόν, μέσα στὰ χαλάσματα αὐτά, μ' ἀρέσει νὰ πλανιέμαι τὴν ὥρα τοῦ δειλινοῦ, ὅταν τύχη νὰ βρίσκομαι στὴν πατρικιά μου γειτονιά, γιατί μοῦ θυμίζουν τὰ γκρεμισμένα αὐτὰ ρημάδια μιὰν προσωπικότητα, πού πέρασε τὰ χρόνια τῆς ἐκεῖ μέσα, μουντζώνοντας κάθε λογικὴ σκέψη γιατὴ τὴ ζωὴ, ἀδιαφορῶντας γιατὴν κάθε κριτικὴ τῆς κοινωνίας πάνω στὸ σύστημα τῆς ζωῆς τῆς, ἀντλῶντας ἀπὸ τὸ κρασί καὶ τὸ ρακὶ κάθε εὐχαρίστηση καὶ κάθε σκοπὸ τῆς ζωῆς, σβήνοντας μέσα σ' αὐτὰ τὴν κάθε μιὰ στενοχώρια καὶ τὸν καθέναν πόνον τῆς καὶ πετυχαίνοντας μὲ τὴν ἀφροντισιά, τὴν ἀναισθησιὰ καὶ τὴν τρέλλα τῆς νὰ περνᾷ μιὰ ζωὴ τόσο ζηλευτὴ, πού τὴ μακάριζαν, θυμᾶμαι, οἱ χωριανοί, ἀδιάφορο ἂν δέν μποροῦσαν κι οἱ ἴδιοι νὰ τὴν ἀπολαύσουν.

Ἄδιάφορο, ἂν τὸν ἐλεεινολογοῦσαν συγχρόνως!

Ἄδιάφορο, ἂν ὅλοι λέγανε, κουνώντας τὸ κεφάλι, τὸ «καλὰ ὕστερνά» γιατὸν μερακλή, γιατὸν βασιληὰ τῶν μπεκρήδων Λεωνίδα, τὸν ἥρωα τῆς ἱστορίας μας! Ὁ Λεω-

νίδας χάρηκε τὴ ζωὴ, γιατί περιφρονοῦσε τὴ λογικὴ κι ἀκολουθοῦσε τὴν ἀφροντισιά καὶ τὴν τρέλλα. Ἔτσι, πού σὰν τὸν θυμᾶται, κάνω κι ἐγὼ μιὰ σκέψη, πού θὰ τὴν πῶ, κι ἂς φανῶ πιο τρελλὸς ἀπὸ κείνον. Σκέπτομαι, πῶς, ἂν εἶχα πολλὰ χρήματα, δέν θὰ θυσιάζα οὔτε ἕνα δεκαράκι οὔτε γιατὸ δρόμους στὸ χωριό μου, οὔτε γιατὸ ὕδρευση, οὔτε γιατὸ ἠλεκτροφωτισμὸ, οὔτε γιατὸ τίποτα ἄλλο. Θὰ ἔρριχνα ὅμως τόσα κι ἄλλα χρήματα, καὶ θὰ τᾶκανα χαλάλι, στὰ ἐρείπια κείνου τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Λεωνίδα. Θὰ ἀνακαίνιζα τὸ σπίτι του καὶ θὰ τὸ ἔκανα παλάτι. Κι ἐκεῖ, στὰ προϋλαιὰ του, θὰ ἔστηνα ἕνα ἄγαλμα τοῦ κουτσοῦ Λεωνίδα, νὰ κάθεται στὴν καρέκλα του μπροστὰ σ' ἕνα τραπέζι, γεμάτο ἀπὸ μεζέδες καὶ κρασί, καὶ νὰ φέρνῃ τὸ ποτήρι, γεμάτο, στὸ στόμα.

Θὰ ἴδρνα, δηλαδή, ἕνα Παρθενῶνα γιατὴν ἀσκεψιά, τὴν ἀναισθησιὰ καὶ τὴν τρέλλα. Κι αὐτὸ, ἐπειδὴ πιστεύω πῶς αὐτὲς χαρίζουν τὴν πιο μεγάλη δόση εὐτυχίας στὴ ζωὴ. Ἔχω ἀκόμα τὴν πεποίθηση ὅτι ὅλοι τὸ παραδεχόμαστε αὐτὸ, δέν ξέρω ὅμως γιατὸ ποιο λόγο δέν ἔχομε τὴ δύναμη νὰ τὸ ἐφαρμόσομε. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι μᾶς κερδίζουν οἱ λογικὲς, τὰ ψωροφιλότιμα, οἱ φροντίδες γιατὴν αὐριον μὲ τὰ ἐνδεχόμενά τῆς, καὶ κάνουν ἀνυπόφορη τὴν πρόσκαιρη ζωὴ μας σὲ τέτοιο βαθμὸ, πού νὰ μήν καταλαβαίνομε πιά καμιά χαρὰ στὴ διάρκειά τῆς. Ὁ Λεωνίδας ὅμως δέν τὴν ἔπαθε, δέν ἔπεσε στὴς παγίδες. Κρατήθηκε, γλέντησε, μὲ μιὰ λέξη, ἔζησε. Τί νὰ σᾶς πρωτοδιηγηθῶ γιατὸ Λεωνίδα! Εἶχε δουλέψει χρόνια στὴν Ἀμερικὴ, ἀλλὰ ἐκεῖ τοῦ συνέβη τὸ δυστύχημα νὰ τοῦ κόψουν τὸ ἕνα πόδι πάνω ἀπὸ τὸ γόνατο, ὕστερα ἀπὸ ἕνα κτύπημα αὐτοκινήτου.

Ἦλθε τότε μεσήλιξ στὸ χωριό καὶ δούλευε τσαγκάρης. Εἶχε τὸ τσαγκαράδικό του σ' ἕνα σπιτάκι τῆς πλατείας τοῦ κάτω χωριοῦ μας. Τὸ εἶχε νοικιάσει καὶ δούλευε ἐκεῖ ὅλη μέρα κοντὰ στὰ καφενεῖα καὶ στὰ μπακάλικα. Τὸ πιωτὸ τὸ εἶχε ἀγαπήσει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ. Ὅταν τὸ βραδάκι σχόλαζε ἀπὸ τὴ δουλειά του, ξεκινοῦσε μὲ τὰ πόδια του, τὸ ἕνα τὸ γερὸ καὶ τὸ ἄλλο τὸ ξύλινο, πού φοροῦσε, καὶ τὴ βοήθειά τῶν δεκανικιῶν του ἐρχόταν στὴ γειτονιά μας, στὸ σπίτι του. Ἔνα σπίτι, πού τὸ ἀποτελοῦσαν μιὰ μεγάλη σάλα καὶ, πίσω ἀπ' αὐτὴν, ἕνα ὑπνοδωμάτιο καὶ μιὰ κουζίνα. Πάτωμα χωματένιο, στέγη ἀπὸ πηλό. Μπροστὰ στὴ σάλα ἦταν μιὰ αὐλὴ μὲ ὀρίζοντα πλούσιο σὲ θεάματα. Ἔτσι, ὅπως βρισκόταν τὸ σπίτι του ψηλὰ στὴν πλαγιά, τὴν πρὸς Δυσμὰς τοῦ χωροῦ, μέσα στὰ κτήματα χάριζε στὸ Λεωνίδα, τὸ νοικοκύρη του, θέαμα ὑπέροχο ἀπὸ

την αύλή του, πού έμοιαζε με ένα έξώστη πάνω από τὰ κτήματα τὰ γεμάτα δένδρα και λουλούδια. Ὁρθώνονταν σὰ μιὰ ρωμαντική κατοικία ανάμεσα σὲ μιὰ συστάδα κυπαρισσιῶν, πού ανέβαινε ἀπὸ τὸ ρέμα ὡς τὸ σπίτι του, καὶ σὲ ένα πελώριο σκάμνο. Κάτω ἀπὸ τὴ θεαματικὴ αύλή του ἦταν σειρὲς κήπων πού ἦταν γεμάτοι λεμονιές, ροδιές, βυσσινιές και ἄλλα φρουτόδενδρα. Τὴν ἀνοιξη, ὅταν ὄλα αὐτὰ ἦταν κατανθισμένα, ὁ Λεωνίδας ζοῦσε σὲ ἀληθινὸ παράδεισο. Πλὴν ὅμως ὁ ἰδιότυπος μερακλῆς δὲν συγκινιόταν καθόλου ἀπὸ ἄνθια κι ἔμενε τελείως ἀδιάφορος και ἀπὸ τὸ θέαμά τους κοί ἀπὸ τὶς μυρωδιές τους. Ἄλλωστε δὲν ἀνῆκε στὸ σπίτι του παρὰ μόνο ένα μικρὸ κηπαράκι ἀπὸ κάτω κι ὄλα τὰ λοιπὰ ἦταν ξένες ἰδιοκτησίες. Ἐκεῖνο πού μεθοῦσε τὸ Λεωνίδα, ἐκεῖνο πού τοῦ ἔκανε τὴν καρδιά του τὴν ἴδια μπαξέ, ἦταν τὸ κρασί και τίποτα ἄλλο στὸν κόσμο. Μόνο αὐτὸ και τίποτα ἄλλο δὲν ἀξίζει γιὰ κείνον. Οὔτε και γιὰ γυναῖκες ἔδινε δεκαράκι ὁ Λεωνίδας. Εἶχε παντρευθῆ κάποια, τὴν ἔψησε ζωντανή, ἀρρώστησε, πέθανε σὲ ἡλικία πενήντα χρονῶν κι ἀπόμεινε ὁ Λεωνίδας χῆρος, ἔχοντας συντροφιά τὴ μικρὴ του κόρη, πού ἦταν ἑπτὰ χρονῶν, σὰν πέθανε ἡ μητέρα της στὸ 1920. Ζοῦσε στὸ χωριὸ με μόνη συντροφιά τὴ μικρὴ κόρη του, γιατί τ' ἄλλα παιδιά του, δυὸ γιοὶ και ἄλλη μιὰ μεγάλη κόρη εἶχαν ἀποκατασταθῆ στὴν Ἀμερικὴ. Τὰ μεράκια λοιπὸν τοῦ Λεωνίδα ἦταν τὸ κομμένο πόδι του κι ἡ συχωρεμένη, πού τοῦ πέθανε ἢ μᾶλλον πού τὴν πέθανε νέα ἀκόμα. Καὶ στὰ μεράκια αὐτὰ εἶχε ἀναβαπτισθῆ ὁ Λεωνίδας, πού θυμᾶμαι. Τὰ βραδάκια λοιπὸν, σὰν γύριζε ἀπὸ τὸ τσαγκαράδικό του, τὸ ἔστρωνε στὴν αύλή του και τὶς καλοκαιριάτικες νύχτες, ὅταν ἐπικρατοῦσε ἡσυχία, τὸ τραγούδι, πού σκόρπιζε τὰ μεράκια τοῦ Λεωνίδα, ἀντηχοῦσε γλυκύτατο και ζωηρότατο ὡς τὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ και ὡς τὶς κορφές τῶν γύρω βουνῶν.

Ἀπὸ τὴν αύλή τοῦ Λεωνίδα δὲν φαινόταν μεγάλο μέρος τοῦ χωριοῦ· μονάχα ὁ δρόμος, πού φέρνει ἀπὸ τὴν Παναγία πρὸς τὴν ἀγία Βαρβάρα, οἱ δυὸ αὐτὲς ἐκκλησίες και μερικὰ σπίτια κατὰ μῆκος τοῦ δρόμου. Ἐκεῖ μαζεύονταν λοιπὸν, τὰ βραδάκια, οἱ χωριανοί, γιὰ ν' ἀπολαύσουν τὸ τραγούδι, πού ἐξοστράκιζε τὰ βάσανα τοῦ Λεωνίδα και τὸν ἀνύψωνε στὶς σφαῖρες τῆς πιὸ ὄνειρεμένης μακαριότητος. Τέτοιας—σκεφθῆτε!— πού πολὺ συχνὰ ὁ Λεωνίδας, τὰ βραδάκια, κατέβαζε και τὶς εἰκόνες ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσι του, τὸ Χριστὸ και τὸν Ἁγ. Γιώργη, τοὺς κερνοῦσε, ὅταν ἐκεῖνος ἔπινε, και τοὺς πρόσφερε μάλιστα και μεζεδάκια, σολωμούς, σαρδέλες και ἄλλα κονσερβικά, πού ἐξαιρετικὰ

προτιμοῦσε. Καὶ ἔπινε και στὴν ὑγεία τους. Ὁ Λεωνίδας εἶχε μεγάλη ἀδυναμία στὶς κονσερβες. Κάτω ἀπὸ τὴν αύλή του τὸ μικρὸ κηπαράκι ἦταν γεμάτο ἀπὸ τέτοιους ἀνοηγμένους τενεκέδες κονσερβῶν καθὼς κι ἀπὸ σπασμένα ποτήρια και μπουκάλια, πού πολλὲς φορές, στὰ ἐξαιρετικὰ του κέφια, τὰ ἔκανε κομμάτια. Σωστὸ σκουπιδαριὸ! Καὶ με τέτοια ἐξαιρετικὰ κέφια γλεντοῦσε ὁ Λεωνίδας τὸ βράδι τῆς μέρας ἐκείνης, πού θὰ λάβαινε βοθητικὸ τσέκ σε δολάρια ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ, ἀπὸ τοὺς γιούς του.

Πήγαινε στὴ Χώρα σιγὰ σιγὰ ὁ ἴδιος, εἰσέπραττε τὰ χρήματα και κατόπιν τραβοῦσε πρὸς τὴν Πλακούρα. Ἐκεῖ, σὲ κάποια ταβέρνα, συναντοῦσε τοὺς φίλους του και τοὺς κερνοῦσε, γιὰ νὰ τὸν χαιρετήσουν και νὰ τοῦ ποῦν τὸ «καλῶς τὰ δέχτηκες». Καὶ τὸ βράδι γυρνοῦσε ἔφιππος και συνοδευόμενος ἀπὸ ὄλη τὴν παρέα, γιὰ νὰ τὴν περιποιηθῆ και στὸ σπίτι.

Κεῖνη τὴ βραδιά ἡ αύλή του γνώριζε τὶς πιὸ μεγάλες δόξεις της και τὸ λαρύγγι τοῦ Λεωνίδα ἦταν ἀσυναγώνιστο σὲ δύναμη φωνῆς, πού προξενοῦσε τὸν εἰλικρινῆ θαυμασμό. Γιατί, ἂν ἦταν κουτσός ὁ Λεωνίδας, μὴ φαντασθῆτε ὅμως ὅτι ἦταν κι ένα σαρόβαλο! Κάθε ἄλλο! Λιοντάρι πραγματικὸ και στὸ σῶμα και στὴν ψυχὴ. Ἄν εἶχα τὸ πόδι μου, ἔλεγε, θὰ ἔτρωγα τὸν κόσμο. Οἱ νύχτες, ὅπως σὰς εἶπα, τὸν γοῆτευαν κι ἡ ψυχὴ του ἔμοιαζε με κείνα τὰ παράξενα λουλούδια, πού ἀνοίγουν στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας. Μὰ και τὸ σπίτι του ἦταν ἀνοικτὸ ὄλη τὴ νύχτα. Ὁ Λεωνίδας μποροῦσε νὰ κοιμᾶται, μὰ οἱ πόρτες του, καλοκαίρι ἢ χειμῶνα, δὲν ἔκλειναν, γιατί δὲν ἦταν παράξενο νὰ ξυπνήσῃ κατὰ τὶς τρεῖς ἢ τέσσερες τῆς νύχτας, ὅποτε ξανάπινε τὸ ἔωθινό του και ξανάρχιζε τὸν ἀμανέ.

Δὲν ἤξερε τί σημαίνει ἡ λέξη φόβος, οὔτε τὸν εἶχε αἰστανθῆ ποτέ του. Μιὰ χειμωνιάτικη νύχτα κοιμόταν μετὰ ἀπὸ ένα βραδινὸ κελάδημα, πού θὰ κράτησε μέχρι τὶς δέκα. Κατὰ τὶς τέσσερες, ἐνῶ βρισκόταν στὴν ἀγκαλιά τοῦ Μορφέως, μέσα στὴν κάμαρά του, ξαφνικὰ τὸν ξύπνησαν τραγούδια, πού ἔβγαιναν ἀπὸ τὴν κουζίνα του.

Ξύπνησε τρίβων τοὺς ὀφθαλμούς του και ἀπὸ τὴ μεσόπορτα βλέπει τὸ τζάκι του ἀναμμένο και μιὰ μισόγυμνη γυναῖκα νὰ περιφέρεται και νὰ τραγουδῆ. Ἦταν κάποια νευρασθενῆς, πού κείνες τὶς μέρες ξαφνικὰ εἶχε ἀποτρελλαθῆ και γύριζε τὶς νύχτες. Ὁ Λεωνίδας δὲν εἶχε ἰδέα, οὔτε εἶχε κὰν λάβει γνώση τοῦ πράγματος. Πλὴν σημασία δὲν ἔδωσε. Τὴν πλησίασε, τὴ γνώρισε, κατάλαβε περὶ τίνος πρόκειται. Ἐμεινε ἀπαθέστατος μπροστὰ της. Ἀγρίεψε μόνο, ἔγινε θηρὸ σωστὸ, ὅταν ἡ τρελλὴ ἄρχισε νὰ τοῦ

κάνη υποπτα σκέρτσα και νά τον προκαλή, με πρόστυχες λέξεις και κινήσεις, για να πλαγιάσουν μαζί. Της παραχώρησε την κάμαρά του, για να ήσυχάση και την φοβέρισε ότι θα την κομματιάση, αν βγή έξω και τον ένοχλήση στην αύλη. Κι ο Λεωνίδας ξενύχτησε πάλι, πίνοντας και τραγουδώντας με ξεχωριστό κέφι κείνη τη νύχτα, που το άναπάντεχο περιστατικό της τόσο του κέντησε τη συμπόνια του γενικά πιά για τους καημούς, που έχει αυτός ο κόσμος.

Αυτή ήταν η ζωή του Λεωνίδα. Τον χτύπησε, βέβαια, η ζωή με το σφυρί του πόνου άσχημα. Μά και κείνος την πάλεψε, την έξευτέλισε, τη νίκησε. Κατώρθωσε και δραπέτευσε από τη σφαίρα του πόνου κι έζησε σε μιαν άλλη, που φιλοξενεί τους πιο εύτυχισμένους, που υπάρχουν στον πολυστέναχτο αυτό πλανήτη μας.

Στη σφαίρα της τρελλής; άφροντισιάς, της άσκεψιάς και της μέθης. Έκει είχε βρει ό,τι μάταια ζητούμε έμεις με όλους τους ψυχρούς ύπολογισμούς μας και με όλες τις κουραστικές μας προσπάθειες.

Την ήδονή τη ροφούσε ρευστοποιημένη σε κρασί. Την εύτυχία τη ζούσε, γιατί ήταν το μεθύσι του. Με τα φτερά της άναισθησίας και της περιφρόνησης προς κάθε κριτική της κοινωνίας πετούσε σε ούρανούς, δυσθεώρητους άνθρωπίνοις λογισμοίς.

Άδιάφορο, αν τα άντιαεροπορικά πυρά της λογικής τον πέτυχαν στα ύψη του επί τέλους.

Άδιάφορο, αν, στα πετάγματά του, κάποτε συνάντησε τις πιο τρομαχτικές καταιγίδες. Ο Λεωνίδας νικούσε πάντα. Με την πιο μεγάλη άπάθεια θα αντίκρυζε και το Χάρο τον ίδιο και θα τον κερνούσε ένα ποτήρι. Και με το Διάβολο το ίδιο θα συνέβαινε. Δέκα χρόνια περίπου είχε κοντά του την κόρη του. Μά όταν επί τέλους την πήραν τ' αδελφια της στην Άμερική, γιατί τους παραπονέθηκε στα γράμματά της, ότι η ζωή της είχε καταντήσει τραγικιά, και σταμάτησαν πιά να στέλλουν τσέκ, τότε ο Λεωνίδας αντίκρυσε άλλες Θερμοπύλες. Ήλθε ο χειμώνας κι ο Λεωνίδας, που δεν είχε πιά δουλειές, κι άρρώστησε κιόλας, δεν είχε ούτε φαγητό να φάη, ούτε φωτιά να ζεσταθῆ. Και το πρώτο του το πρόσφερε η φιλανθρωπία μερικών. Το δεύτερο όμως το κανόνισε ο ίδιος όπως καταλάβαινε. Κάηκαν οι πόρτες του σπιτιού, κάηκαν τα έπιπλα, κάηκαν οι καρέκλες, κάηκε κάθε ξύλινο κατασκεύασμα και τέλος τα κρεβατοσάνιδα της καργιόλας του, που ἦσαν περίσοια. Δυό μόνο άφησε ο Λεωνίδας, για να κοιμάται άπάνω-Κρασί πιά και ρακί μόνο στον ύπνο του έβλεπε! Ο Λεω!

νίδας όμως δεν έπεσε στη μάχη αυτή, σαν τον Σπορτιάτη ήρωα.

Άς μην είχε σταλιά ποτό για τον όρκο! Τα τραγούδια του όμως άντηχούσαν, όπως και τον καλό καιρό, μονάχα τώρα που έπαιρναν ένα ύφος κάπως μινόρε και διέκρινες ότι άρχισαν να γίνονται κάπως πιο περιπαθῆ. Τώρα έμοιαζαν νοσταλγικά της περασμένης δόξας. Όταν όμως τύχαινε να ξυπνήση τη νύχτα ο Λεωνίδας, μετά από κανένα όνειρο, τότε ήταν πραγματικά μεθυσμένος και πάλι.

Άπλούστατα, είχε πιεί στο όνειρό του! Και ο τόνος του ήταν ο παληός. Έτσι ο Λεωνίδας ήταν ένας ήρωας... ένας Ίώβ... όχι όμως Ίώβ ύπομονῆς, αλλά Ίώβ άπάθειας κι άναισθησίας. Ίώβ, άς ποῦμε, τρέλλας. Λησμόνησα να σας πω δυό λόγια για τα τραγούδια του, αν σας κινήθηκε η περιέργεια.

Τι θέματα φαντόζεστε πως είχαν; Λοιπόν να σας πω. Μπορούσατε ν' άκούσατε πρώτα έναν άμανέ, έπειτα την «Έρημη ρεματιά», έπειτα το «Μαύρη η νύχτα στα βουνά», έπειτα την «Κεφαλλονιτοπούλα» και ίσως και το «Χριστός Άνέστη»!

Ένα τέτοιο παράξενο βαριετέ! Σκέπτομαι λοιπόν πως ο τρομερός Ίεχωβά θα είχεν έξοργισθῆ και, αν μπορούσε, θα κεραύνωνε αυτόν το δοῦλο του, τον άναισθητο, που γινόταν άνώτερος από τον πόνο. Μά κι ο Πανάγαθος Πατέρας του Χριστού θα είχε χάσει κάθε έλπίδα και θα θρηνοῦσε τον όριστικό χαμό του παραστρατημένου αυτού προβάτου του. Και όμως ο Λεωνίδας ούτε κεραυνώθηκε, ούτε χάθηκε. Ο Λεωνίδας γλύτωσε, νίκησε και σαν άλλος Ίώβ εύτύχησε στο τέλος της ζωῆς του άνάμεσα στους γιούς και στις θυγατέρες του. Μπόρες ήταν και πέρασαν. Πέρασαν ο χειμώνας κι ἤρθεν η άνοιξη.

Τα παιδιά του τον πήραν στην Άμερική, όπου πέρασε τα υπόλοιπα χρόνια της ζωῆς του, πάντα πιστός στο δόγμα του. Πιστός στο Θεό της άφροντισιάς, της άσκεψιάς και της τρέλλας, που τον προστάτευε και τον έσωζε σε πείσμα όλων των άλλων, που κυβερνήσαν τον κόσμο.

Λένε πως ο Σατωμπριάν στο ταξίδι του στην Έλλάδα, επί Τουρκοκρατίας, άνακαλύπτοντας την τοποθεσία της άρχαίας Σπάρτης, φώναξε μελαγχολικά: «Λεωνίδα, Λεωνίδα...».

Κι εγώ το ίδιο πηθαίνω, όταν βρίσκομαι στα χαλάσματα του σπιτιού του Λεωνίδα.

Τον φωνάζω και λυποῦμαι, γιατί η φωνή μου μένει άναπάντητη. Η παρουσία του νομίζω πως είναι διάχυτη εκεί γύρω κι άς είναι άόρατη.

Καί νοιώθω κι ἓνα φόβο, μήπως καταπατῶ κάποιον βωμό κι ἐξοργίζω κάποιον ἄλλον Ἄγνωστο Θεό. Τὸ Θεὸ τοῦ Λεωνίδα! Τὸ Θεὸ τῆς ἀναισθησίας καὶ τῆς τρέλλας, ποὺ πιθανὸν νὰ εἶναι κι αὐτὸς Παντοδύναμος.

ΜΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΟΔΥΣΣΕΙΑ

(ΤΟ ΤΡΑΓΙΚΟ ΝΑΥΑΓΙΟ ΤΟΥ «ΣΤΕΝΙΕΣ»)

Ἦταν Μάης μήνας κι ἡ φύση ἦταν στὴν καλὴ καὶ τὴ γλυκειὰ τῆς ὥρα, ὅπως λέει ὁ Σολωμός μας.

Μιά παρέα—καμμιὰ τριανταριά—εἴχαμε πάει τὸ πρῶτο στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Νικόλα, στὰ Σόρα. Ὅλες Ἀποικιανές οἰκογένειες, ἄνδρες, γυναῖκες, νέοι καὶ κοπέλλες, κάναμε λειτουργία καὶ περάσαμε κατόπιν κι ὀλόκληρη τὴ μέρα στὴ βιβλικὴν ἐκείνη γωνιά τοῦ νησιοῦ μας. Μέσα στὴν παρέα βρισκόταν κι ἓνας σύγχρονος Ὀδυσσεύς, ἓνας λεοντόκαρδος μὰ καὶ τόσο θεοφοβούμενος ναυτικός, ὁ μηχανικός Π. Μπέης, ποὺ, πρὶν ἀπὸ τριάντα περίπου χρόνια, εἶχε γλυτώσει σὰν ἀπὸ θάμα, ὅταν συνέβηκε τὸ τραγικὸ ναυάγιο τοῦ Ἀντριάτικου βαποριοῦ, ποὺ εἶχε τὸ ὄνομα «Στενιές» κι ἀνήκε στὸν ἐφοπλιστὴ Λεων. Βογιαζίδη. Εἶχε σωθῆ αὐτὸς μονάχα—ἦταν τρίτος μηχανικός μὲ τὸ «Στενιές»— ἐνῶ γιὰ ὄλους τοὺς ἄλλους, εἴκοσι ἀνθρώπους, ἡ θάλασσα τῆς Μάγγης εἶχε γίνει τότε ὁ ὑγρὸς τάφος τους.

Παληά, σχεδὸν ξεχασμένη πιά ἱστορία! Μὰ μέσα στὸ μοναστήρι, ποὺ εἶναι ἀφιερωμένο στὸν Ἅγιο τῶν θαλασσῶν, σιμώνοντας τὸν προστατευόμενό του ναυτικό, ποὺ τὸν γλύτωσε ἀπὸ τοῦ Χάρου τὰ δόντια, μὲ κεντρίζει ἡ περιέργεια νὰ τὴν ἀκούσω, ἔστω καὶ μὲ λίγα λόγια, ἀπὸ τὰ χεῖλη του.

Τὸν παρακαλῶ θερμὰ καὶ δέχεται εὐχάριστα, εὐγενέστατα, νὰ μοῦ τὴν ἀφηγηθῆ. Κατεβαίνουμε ἀπὸ τὸ κατεδαφισμένο βορεινὸ τεῖχος στὸ χτήμα τοῦ μοναστηριοῦ, σιμώνουμε σ' ἓνα δροσοτόπι, καθόμαστε πλάι σὲ μιὰ βρυσούλα, κι ἐκεῖ γίνομαι ὄλος αὐτιά καὶ τὸν ἀκούω: Εἴχαμε ξεκινήσει, μοῦ λέει, ἀπὸ τὸ Κάρδιφ μὲ τὸ «Στενιές» φορτωμένο κάρβουνο, στὶς 24 τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1927, μέρα Πέμπτη καὶ ὥρα ἕνδεκα πρὶν τὸ μεσημέρι, προωριζόταν δὲ τὸ φορτίο μας γιὰ τὸ Βόλο. Ὁ καιρὸς ἦταν θαυμάσιος, παρ' ὄλο ποὺ βρισκόμαστε στὴν καρδιά τοῦ χειμῶνα. Ἀρμενίζαμε ὅλη τὴ μέρα ἡσυχὰ τὸ δικό μας τὸ βαπόρι καὶ πρὸς τ' ἀριστερά μας ἓνα Νορβηγικὸ, Λοβίτσα τὸ λέγανε, ποὺ εἶχε ξεκινήσει κι αὐτὸ μαζί μας ἀπὸ τὸ Κάρδιφ καὶ προωριζόταν γιὰ λιμάνι τῆς Νορβηγίας. Κάμποσα μίλια θὰ πλέαμε σὲ παράλληλες πορεῖες καὶ κατόπιν ἐκεῖνο θὰ στρέφονταν ἀριστερά, πρὸς τὴ Νορβηγία, κι ἐμεῖς θὰ γυρίζαμε δεξιά, νὰ περάσωμε τὴ Μάγγη.

Τὴ νύχτα ἐπίσης ὁ καιρὸς ἦταν καλωσυνάτος, ὁ οὐρανὸς ξάστερος, καὶ τὰ δυὸ βαπόρια προχωρούσαμε ἤσυχα κι ὠραία. Εἶχα βάρδια στὴ μηχανὴ ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα ὡς τις τέσσερεις. Ὅταν τέλειωσα, πῆγα στὴν καμαρούλα μου καὶ ξάπλωσα νὰ ἡσυχάσω λίγο. Δὲν πρόλαβε ὅμως νὰ μὲ πάρῃ ὕπνος, ὅταν ἕνας κρότος τρομαχικὸς, ἕνα τράνταγμα τοῦ σκάφους μας, μὲ καταφόβισε καὶ πετάχτηκα ἀμέσως πάνω. Ντύθηκα πρόχειρα, βγήκα στὴν κουβέρτα κι σμαθα εὐθὺς τὸ τί συνέβηκε: Τὸ Νορβηγικὸ, γυρίζοντας γιὰ ν' ἀλλάξῃ τὴν πορεία του, μᾶς εἶχε χτυπήσει στὴ δεξιὰ πλευρά, στὸ δύο νοῦμερο ἀμπάρι καὶ μᾶς εἶχε ἀνοίξει ἐπικίνδυνο ρῆγμα! Κι οὔτε σταμάτησε καθόλου, σὰν νὰ μὴ συνέβηκε τίποτα! Ὅλοι ἀμέσως κινήθηκαμε, γιὰ ν' ἀντιμετωπίσωμε τὸν κίνδυνο. Καταλαβαίνεις—μοῦ λέει ὁ ἥρωικὸς μηχανικὸς—τί φασαρία δημιουργήθηκε κελὴν τῆ στιγμῇ μέσα στὸ βαπόρι. Ὅχι ὅμως πανικὸς, γιατί εἶχαμε τὸν καιρὸ νὰ μποῦμε ὅλοι στὴ σωσίβια βάρκα. Ἡ θάλασσα ἦταν γαλήνια καὶ δὲν εἶχαμε νὰ φοβηθοῦμε, μήπως μᾶς βουλιάξῃ ἢ φουρτούνα. Μπήκαμε λοιπὸν ὅλοι μὲ ψυχραιμία μέσα στὴ μεγάλη σωσίβια βάρκα τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς μας, τὴ λύσαμε ἀπὸ τὰ καπόνια κι ὑπολογίζαμε, ὅτι, σὰν βούλιαζε τὸ σκάφος, ἢ βάρκα θὰ ἔπλεε, ὅτι δὲν θὰ μᾶς συνέβαινε τίποτα τὸ τραγικὸ.

Τὸ σκάφος ἔγερνε σιγὰ· σιγὰ πρὸς τὰ δεξιὰ, γιατί ἀπὸ ἐκεῖ ἔπαιρνε τὰ νερά, ἀπὸ τὸ δεξιὸ ρῆγμα τοῦ ἀμπαριοῦ τοῦ πλωριοῦ μας.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο σταματῶ τὸν ἥρωα τῆς θαλασσινῆς αὐτῆς τραγωδίας καὶ τοῦ ζητῶ μερικὲς ἐξηγήσεις. Δὲν ὑπῆρχε κίνδυνος, τὸν ρωτῶ, νὰ σᾶς παρασύρῃ ἢ δίνῃ, ὁ ρούφουλας, ποῦ θὰ σχηματιζόταν μὲ τὸ βύθισμα τοῦ βαποριοῦ; δὲν θᾶπρεπε ν' ἀπομακρυνθῆτε λίγο ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο μὲ τὴ βάρκα;

Ὅλα τὰ εἶχαμε ὑπολογίσει, ἀπαντᾷ! Ὅ,τι συνέβηκε, δὲν συνέβηκεν ἀπὸ κάποιαν παράλειψη, ἀπὸ κάποιαν ἀτζαμοσύνη μας.

Εἶχαμε ἐπιβιβάστῃ στὴ βάρκα ὅλοι καὶ προσπαθούσαμε, σπρώχνοντας μὲ τὰ κουπιά, νὰ τὴν ἐλευθερώσωμε ἀπὸ τὰ φαλάγγια τῆς, γιὰ νὰ ξανοιχτοῦμε. Τὰ νερά ἀνέβαιναν ἐν τῷ μεταξύ, καθὼς ἔγερνε δεξιὰ τὸ σκάφος, καὶ γρήγορα ἔβρεξαν τὸ κάτω μέρος τῆς βάρκας. Μὲ τὸ σπρώξιμό μας πῆρε λίγο ἐμπρὸς κι ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὸ πινδὸ φαλάγγι. Μὰ δυστυχῶς μάγκωσε στὸ μπροστινὸ καὶ μὲ τὸ τελειωτικὸ βύθισμα τοῦ βαποριοῦ, ποῦ συνέβηκε μέσα σὲ δέκα λεπτά, συμπαρασύρθηκε κι ἡ βάρκα. Ἀπὸ τότε κι ἔπειτα δὲν μπορῶ νὰ σᾶς πῶ, τί γίνηκεν ἀκριβῶς. Θὰ

σᾶς πῶ ὅ,τι θυμᾶμαι πρῶτα ἀπὸ ἕνα μακάβριο δράμα—σὰν ὄνειρο ἐφιαλτικὸ—δικό μου! Ἀρκετὸ χρόνο βρισκόμουν βυθισμένος καὶ πάλευα μὲ τὸ νερό, ποῦ μὲ παράσερνε πότε κάτω, πότε πάνω. Ἀγωνιζόμενον ἀπελπισμένον, ἄπλωνα τὰ χέρια μου δεξιὰ κι ἀριστερά, πάνω καὶ κάτω, γιὰ ν' ἀρπάξω κάτι, νὰ σωθῶ! Εἶχα πιά ἀπογοητευθῆ σ' αὐτὴ τὴν πάλη μου, ὅταν ἐπὶ τέλους αἰστάνθηκα πῶς ἔπιασα κάτι, σὰν ξύλο. Ξύλο ἦταν πραγματικὰ, ξύλο τῆς μοιραίας βάρκας μας, ποῦ βρισκόταν τώρα στὴν ἐπιφάνεια ἀναποδογυρισμένη.

Ἐγώ, ποῦ εἶχα ἀνεβῆ ἐπὶ τέλους στὴν ἐπιφάνεια, συμπωματικὰ βρέθηκα ἀπὸ κάτω τῆς. Ἡ βάρκα γίνηκε ἢ σκοτεινὴ σπηλιὰ μου κελὴν τῆ νύχτα. Εἶχα σὰν χαμένα τὰ λογικά μου! Οὔτε ποῦ βρισκόμουν ἤξερα, οὔτε τί ὥρα ἦταν πιά τώρα! Καταλαβαίνετε, μοῦ τονίζει ὁ καινούργιος Ὀδυσσεύς, τὴν τραγικὰ θέση μου. Τί περίμενα κεῖ ἀπὸ κάτω; πόσες ἐλπίδες εἶχα νὰ γλυτώσω; Παναγία μου, σκέφθηκα, Ἀη Νικόλα, κάμετε τὸ θάμα Σας! Σταυροκοπήθηκα, περιμένοντας ἀπὸ στιγμῇ σὲ στιγμῇ τὸ Θάνατο ἢ... τὸ θάμα...

Σταμάτησε γιὰ λίγο ὁ πολυβασανισμένος ναυτικὸς καὶ βυθίστηκε σὲ θρησκευτικὴ περισυλλογή. Τὰ μάτια του λάμπανε κι ἔτσι, γαλανὰ ὅπως ἦτανε, μοῦ φαίνονταν πῶς ἔκλειναν μέσα τους ὅλη τὴ θάλασσα καὶ τοὺς καημούς τῆς, ποῦ τοὺς δοκίμασε. Ἐρριχνε τὰ βλέμματά του πρὸς τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου του, ποῦ φαινόταν ἀνάμεσα ἀπ' τὰ δέντρα, λίγο πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ δροσοτόπι, ποῦ βρισκόμαστε. Καὶ τὸ θάμα γίνηκε..., πρόφερα ἐγώ, γιὰ νὰ κινήσω πάλι τὸ συνομιλητὴ μου, γιὰ νὰ πληροφορηθῶ καὶ τίς ὑπόλοιπες πράξεις τοῦ δράματος.

Συνέρχεται ἀπὸ τὴ ρέμβη του κι ἐξακολουθεῖ: Ἀρκετὴν ὥρα δὲν ἔβλεπα οὔτε ἄκουα τίποτα. Σὲ μιὰ στιγμῇ ὅμως ἄκουσα ξάφνου ἕνα χτύπο στὸ πάνω μέρος τῆς βάρκας καὶ μιὰν ἀνθρώπινη φωνή. Ἀπάντησα κι ἐγὼ φωνάζοντας, ρωτώντας μ' ἀγωνία ποιὸς ὅταν καὶ τί γίνεται τριγύρω μας. Μ' ἀποκρίθηκε πῶς ἦταν ὁ θερμαστής Βασίλης Κολίτσας, ἀπὸ τ' Ἀπροβάτου τῆς Ἄνδρου, καὶ πῶς βρίσκεται καβάλλα στὴ βάρκα, χωρὶς νὰ βλέπῃ τίποτα γύρω του, κανένα συντριμμι, κανέναν ἄνθρωπο—ἦταν ἄλλωστε νύχτα—καὶ χωρὶς ν' ἀκούῃ τίποτα, τίποτα. Ἀλλὰ τοῦ δύστυχου θερμαστή τῆ συντροφιά, ποῦ μούδινε κάποιο θάρρος, λίγην ὥρα τὴν εἶχα.

Διαρκῶς ἢ φωνὴ του ἐξασθένιζε. Σὲ ὅ,τι τὸν ρωτοῦσα μοῦ ἀπαντοῦσε, ἀλλὰ μὲ φωνή, ποῦ διαρκῶς γινόταν πιὸ βραχνή, πιὸ ἀσθενικὰ, ὥσπου σβύστηκε. Ξεπάγιασε, φαί-

νεται, και πέθανε! "Ημουν τώρα πιά στην πιό φριχτή, στην πιό ψυχρήν απομόνωση, που μπορεί ανθρώπινο μυαλό να φαντασθή. Μέσα στην απέραντη θάλασσα, τη γεμάτη ανθρώποφάγα τέρατα, νύχτα, με καπάκι μου μιὰ βάρκα μεγάλη, που ήταν αδύνατο ν' αναποδογυριστή από έναν και δυό ανθρώπους, ώστε να πάρη την κανονικιά της θέση, για να καθίσω μέσα της τουλάχιστον κάπως άνετα.

Φαντάζεσαι το κρύο, που τράβηξα τρείς ώρες ολόκληρες κάτω από τη βάρκα, μέσ' στο σκοτάδι, από τις τέσσερες και μισή μέχρι τις επτάμιση το πρωί!

Κείνην ακριβώς την ώρα τυχαία έπιασα με το χέρι μου το φελλό, που έφραζε την τρύπα της βάρκας, τον πύρο, όπως τον λέμε οι ναυτικοί. Τον ανοίγουν οι βαρκάρηδες για να βγαίνουν τα νερά από κάτω. "Ανοιξα λοιπόν τον πύρο και διάκρινα πως αρχίζε να φέγγη ή χειμωνιάτικη αύγη. Μια σκέψη τότε, σαν αστραπή, φώτισε το μυαλό μου: να βγώ έξω με μιὰ βουτιά και να κάτσω πάνω στην καρένα της βάρκας, να πάρω δηλαδή τη θέση του χαμένου συντρόφου μου τώρα, που ξημέρωνε. Σκεπτόμουν κι υπολόγιζα, μήπως φανή κανένα πλοίο τριγύρω και με διακρίνη πάνω στην εγκαταλελειμμένη βάρκα. "Έκαμα το σταυρό μου, τράβηξα μιὰ βουτιά και βγήκα στην επιφάνεια. Κατώρθωσα και καβάλλησα την καρένα της βάρκας. "Ημουν πιά σωματικό κουρέλι, τρομερά εξαντλημένος και με περόνιαζε το κρύο. Τιποτα γύρω μου δεν διάκρινα, που να σημαδεύη το τραγικό μας ναυάγιο. "Όλα τὰ είχε σκεπάσει ή θάλασσα. "Από την καινούργια θέση μου μάτια επί μισήν ώρα έρευνοῦσα τριγύρω μου τον όρίζοντα, μήπως διακρίνω έλπίδα σωτηρίας. "Ο άσυρματιστής μας μάς είχε πει ότι είχε δώσει το σήμα του κινδύνου. Μά, φαίνεται, θα συνέβηκε ένα από τα δυό: ή θα είχε καμμιὰ βλάβη πάθει ο άσύρματός μας ή ο άσυρματιστής δεν έκαμε καλά το χειρισμό, πάνω στη βιασύνη του. Κανένας πάντως γειτονικός σταθμός δεν πήρε το σήμα! "Ήταν, τέλος, όκτώ και τέταρτο της αύγης, όταν διάκρινα ένα σκάφος στον όρίζοντα να κινείται προς τη διεύθυνση, που βρισκόμουν, και ή άγωνία μου κορυφώθηκε τόσο, που ή καρδιά μου χτυπούσε τόσο δυνατά, σαν νάθελε να σπάση. Τέτοιες άγωνίες, σαν εκείνην, που δοκίμωσα στο αντίκρουσμα του σκάφους εκείνου, δεν μπορούν να έκφραστούν με λόγια.

Συγκέντρωσα όλα τα υπολείμματα των δυνάμεών μου και, πότε καθιστός - πότε όρθιος στην αναποδογυρισμένη βάρκα, αρχισα να γνέφω και να φωνάζω. Φαίνεται ότι ο κάθε άνθρωπος έχει κρυμμένες μέσα του έφεδρείες δύνα-

μης σωματικής και ψυχικής, που τις έπιστρατεύει σε κάτι τέτοιες τελευταίες μονάχα προσπάθειες. "Ο πνιγμένος κι από τα μαλλιά του πιάνεται, λέει σωστά μιὰ παροιμία. Κι εγώ απέλπισας κινήματα ήξερα πως έκανα. Μά έκαμε κι ο Θεός το θάμα του! "Από το σκάφος, που σίμωνε, με αντίληφθηκαν καμμιὰ φορά κι έβαλαν πλώρη κατά τη βάρκα μου. "Έτσι, στις έννέα ή ώρα το πρωί, βρισκόμουν πάνω στο κατάστρωμα του γαλλικού άλιευτικού πλοίου «Φόξ Τρότ», που το πλήρωμά του με περιποιήθηκε με χριστιανικόν ανθρωπισμό.

Με θέρμαναν, μου πρόσφεραν φαγητά, ζεστά ποτά, με παρηγόρησαν, μου τόνωσαν το ήθικό μου και έτσι συνήλθα. Ζήτησαν να μάθουν, βέβαια, κι εγώ τους άφηγήθηκα την ιστορία του ναυαγίου μας.

Το άλιευτικό εξακολούθησε να ψαρεύη στα νερά κείνα, μά, το βράδι, επειδή φάνηκε να χαλά ο καιρός, έβαλε πλώρη για το λιμάνι Πενζάνς της "Αγγλίας, όπου και μ' άφησε. "Έτσι, με τη βοήθεια του Θεού, γλύτωσα μόνος εγώ από τους είκοσι και έναν, που αποτελούσαν το πλήρωμα του «Στενιές». Στις "Αγγλικές αρχές έδωκα την κατάθεσή μου και οι δημοσιογράφοι με κύκλωναν και δημοσίευαν τις φωτογραφίες μου. Μου είχε στοιχίσει τότε αυτή ή περιπέτεια μιάν βρογχοπνευμονία, υπόφερα όκτώ μήνες και με είχε καταλάβει ένας φόβος για την ύγεια μου, τόσοσ που δεν ήθελα πιά να ξαναμπαρκάρω. Μά, σαν πέρασεν αρκετός καιρός κι οι γιατροί με καθησύχασαν, ότι είμαι πιά απόλυτα καλά, ξανάκαμα το σταυρό μου και πάλι ξαναμπαρκάρησα, και ξανάρχισα τη δουλειά μου. Αυτά έχει ή θάλασσα, αυτή είναι ή ιστορία ή δική μου!

"Όσην ώρα τον άκουα, ή σκέψη μου όπισθοδρομούσε στα χρόνια κείνα. "Ημουν παιδί ακόμα τότε κι είχα μιάν άρράγιστη πίστη. Θυμόμουν μιὰ μαυροφόρα γρηούλα, θεοφοβούμενη, που μπαινόβγαινε συχνά στο σπίτι μας, στις Στενιές, και ξεσήκωνε την άλλο τόσο θεοφοβούμενη μητέρα μου κι έτρέχαν κι οι δυό τους και θύμιαζαν τα ξεκλήσια της πλαγιάς μας, τα Στενιώτικα και τ' "Αποικιανά. Κι είχε μάλιστα κινηθή τότε δα κείνη ή γρηούλα μαζί με τη μητέρα μου, για να μαζέψη έρανο για την έπισκευή της Παναγίας. Καταφιώτισσας που ήταν στεγασμένη τότε μέσα σε μιάν αξιοθρήνητη σπηλιά. "Η γρηούλα αυτή ήταν ή κερά- "Ανθή, ή γιαγιά του καινούργιου "Οδυσσέα. Θυμόμουν, τί έντύπωση της είχε προξενήσει τότε ή είδηση του ναυαγίου, του χαμού όλου του πληρώματος και της διάσωσης μόνου του έγγονου της! Τη σωτηρία του την είχε άποδώσει έξ όλοκλήρου στην Παναγία ή άγαθή γρηούλα!

καί στο σπίτι μας δλοι, ή μάνα μας, οί άδελφές μου, έγώ, που ήμουνά ακόμα παιδί, όπως είπα πιο πάνω, και δέν είχα φάει τους καρπούς από τὸ δέντρο τῆς γνώσης, είχαμε πεισθῆ πὼς ή πίστη της είχε θαματουργήσει. Τοῦ διηγήθηκα με λίγα λόγια τὴν πολιτεία τῆς γιαγιάς του, τίς σχέσεις της με τὴ μητέρα μου. Κατάλαβα πὼς συγκινήθηκε πολύ. Μά κι έγώ αἰσθάνθηκα συγκίνηση θρησκευτική, στο ἄκουσμα τῆς ἱστορίας του μέσα στο χωρον ἐκεῖνο. Ἔνοιωσα τὴν παιδική μου πίστη προσωρινά ξαναζωντανεμένη. Κι όταν πήραμε τὸ δρόμο για τὸ μοναστήρι πάλι—ήταν μεσημέρι κι ή παρέα περίμενε στο τραπέζι—πίστευα πὼς ὁ γλυτωμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνου ήταν θάμα, ὀφειλόμενο στο δάχτυλο τοῦ Θεοῦ, που δέν θέλησε νὰ ποτίσει τὴν οἰκογένειά του—ήταν λεύτερος τότε—καί ξεχωριστὰ τὴ γιαγιά του με τέτοιο φαρμάκι πόνου στὰ γηρατειά της.

ΠΑΣΧΑ ΣΤΕΝΙΩΤΙΚΟ ΣΤΑ ΠΑΛΙΑ ΧΡΟΝΙΑ

Στὸ 1923 ήμουν δέκα χρόνων και πήγαινα στο παλιὸ Ἑλληνικὸ σχολεῖο τῆς Χώρας. Σ' αὐτὸ τὸ κτίριο, που εἶναι σήμερα τὸ Δημοτικὸ σχολεῖο, στο περίφημο ὄρφανοτροφεῖο τοῦ φιλόσοφου Καίρη, που ἔχει γίνει ἀγνώριστο κι αὐτό, γιατί σὴν πάροδο τοῦ χρόνου τοῦ ἔγιναν ἐπισκευές, που τὸ μεταμόρφωσαν σχεδὸν ὀλότελα, στεγαστήκαμε ὡς μαθηταὶ τρία ὀλόκληρα χρόνια και περάσαμε μιὰ περίοδο τῆς παιδικῆς μας ζωῆς, που μάς ἔχει ἀφήσει τόσες ἀθῶες, χαριτωμένες ἀναμνήσεις. Κάθε μέρα παίρναμε τὸ δρόμο ἀπὸ τὸ χωριὸ με τὰ πόδια χειμῶνα και καλοκαίρι, γιατί τότε οὔτε δρόμοι, οὔτε αὐτοκίνητα ὑπῆρχαν ἀκόμα στο νησί, και ή Ἄνδρος ήταν ἀγνώριστη.

Τὸ χωριὸ μας ήταν ἓνα πτωχὸ χωριὸ, δέν είχε περισσότερα ἀπὸ ἑκατὸν πενήντα σπίτια και ὄλα με δώματα, χωρὶς κεραμίδια. Οἱ δρόμοι του ήταν ὄλοι ἀπεριποίητοι, ἐλάχιστοι ήταν στρωμένοι με πλάκες και στοὺς ἄλλους πατοῦσε κανεὶς τὰ χῶματα.

Οἱ χοῖροι, που ἔτρεφαν τότε τὰ σπίτια, κυκλοφοροῦσαν σ' αὐτοὺς και τοὺς συναντοῦσεν ὁ διαβάτης νὰ προσπερνοῦν κι αὐτοὶ ή νὰ ξαπλώνουν μέσα σὲ λάκκους γεμάτους ἀπὸ βρωμερὸ βόρβορο. Τὸ χειμῶνα τὰ νερά κι οἱ λάσπες ἔκαναν τοὺς δρόμους δυσκολοδιάβατους, τὰ σπίτια ἔσταζαν κι ὁ κόσμος ὑπόφερε. Οἱ ἀρρώστειες με τὴ φυματίωση ἐπὶ κεφαλῆς είχαν ἐπιτυχῆς μεγάλες στο χωριὸ, που σήμερα παρουσιάζεται με τὸν ἐκθαμβωτικὸ του πλοῦτο.

Ἡ δραστηριότης τῶν Στενιωτῶν ὄμως, μέσα σὴν τελευταία τριακονταετία, τόκαμε τὸ χωριὸ καμάρι τοῦ νησιοῦ του. Σήμερα μπορεῖ νὰ λῆη κανένας με περηφάνεια μεγάλη πὼς εἶναι Στενιώτης, γιατί οἱ Στενιῆς ἔχουν γίνει τὸ πιο ὄμορφο, τὸ πιο πλούσιο, τὸ πρώτο χωριὸ τῆς Ἄνδρου, ἀπὸ ὄλας τὰς ἀπόψεις. Πλησιάζει νὰ ξεπεράσει τὴ Χώρα! Οἱ κάτοικοι του εἶναι ὄλοι καπετάνιοι και μηχανικοί. Μιὰν ἐλάχιστη μειονότητα ἀποτελοῦν ἐκεῖνοι, που ἄσκουδν ἄλλα ἐπαγγέλματα ἐκτὸς τοῦ ναυτικοῦ.

Ξαναγυρίζω λοιπὸν πάλι σὲ κείνη τὴν παλιὰ ἐποχή, γιατί μ' ἀρέσει ν' ἀναπολῶ τὴ ζωῆ, ὄπως κυλοῦσε τότε στο χωριὸ μου, και ν' ἀντλῶ ἀπὸ τὸ πηγάδι τῆς μνήμης μου τίς δροσερὲς ἀναμνήσεις, που, θαρρῶ, ἐμποδίζουν τὴν ξηρασία νὰ καταλάβη ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ψυχῆ μου, μέσα στη λαύρα τῆς σημερινῆς, τόσο κουραστικῆς, ἐποχῆς.

Τότε λοιπόν είχαμε γίνει έχθροι με κάποιο συμμαθητή μου στο Έλληνικό σχολείο, μα σε τέτοιο σημείο, που πέρασαν δέκα σωστά χρόνια, για να ξαναπούμε την καλημέρα. Μάλιστα! έπειτα από δέκα χρόνια, εγώ, φοιτητής πιά, κι εκείνος ναυτικός, γυρισμένος από το πρώτο μακρινό του ταξίδι, συναντηθήκαμε στο χωριό και δώσαμε πάλι φιλικό χέρι, γελώντας τότε πιά για όλες τις σοβαρότατες αιτίες, που είχαν προκαλέσει τη διάστασή μας.

Κι αυτήν την άφορμή του φοβερού τσακωμού μας, που μας χώρισε τόσα χρόνια, πρόκειται να διηγηθώ, γιατί είναι τόσο περιεργη και τόσο σχετική με τα πράγματα ωραία έθιμα, με τα όποια συνηθίζαμε τότε στο χωριό να γιορτάζουμε τις γιορτές του Πάσχα. Τα έθιμα αυτά λίγο λίγο ο πολιτισμός τείνει να τα έξαλείψη, αν και σήμερα ακόμα οι συντηρητικοί Στενιώτες τα διατηρούν, όχι όμως τόσο ζωηρά πιά και τόσο επίδεικτικά, όπως τα χρόνια εκείνα. Τότε, όποιος ξένος τύχαινε να γιορτάση το Πάσχα στο χωριό μας, θα το θυμόταν σ' όλη του τη ζωή, απλούστατο, γιατί Πάσχα με τέτοια παράξενη γοητεία, με τέτοια ποίηση και με τέτοιο, πολεμικό, μπορεί να πή κανείς, μεγαλείο, δεν θα γιόρταζε πουθενά άλλο. Οι εκκλησίες μας ήταν τότε πτωχές και δεν είχαν τον πλούτο και την μεγαλόπρεπη σημερινή εμφάνισή τους. Ξύλινα εικονοστάσια, παληές εικόνες, παληά στασίδια, τοίχοι χωρίς έλαιοχρωματισμούς κι έλαιογραφίες.

Όμως, ίσως και να κάνω λάθος, νομίζω ότι σε κείνες μπαίναμε με περισσότερη κι αγνότερη πίστη.

Δυο ένοριακές εκκλησίες, που τώρα έχουν γίνει αγνώριστες, της Κοίμησης και του "Αη-Γιώργη, χώριζαν και τότε το χωριό σε Έπανωχώρι και Κατωχώρι. Έπειδή το χωριό είναι κτισμένο σε λοφοπλαγιά και διασχίζεται από πολλούς ανηφορικούς δρόμους, συνηθίζομε να το χωρίζομε σε δυο τομείς και να τους όνομάζομε μ' αυτά τα όνόματα.

Ο κόσμος τότε περίμενε με μεγάλη διάθεση το Πάσχα. Όταν πλησίαζε, οι καρδιές άνοιγαν. Όταν έφθανε, όλοι γλεντοκοπούσαν. Τα παιδιά κι οι νέοι της έποχης εκείνης, πολλές μέρες πιο πρώτα, βρίσκονταν σε πραγματικό συναγερμό. Από τη μεγάλη Δευτέρα οι καμπάνες των εκκλησιών άρχιζαν να κτυπούν συναγερμικά, καλώντας τα παιδιά να συγκεντρωθούν, για να πάνε στις τριγύρω ρεματιές, να κόψουν μυρσινιές και δάφνες, όσο το δυνατόν περισσότερες, για το στόλισμα των εκκλησιών. Από τη Μεγάλη Παρασκευή άρχιζε η γενική διακόσμηση παράλληλα με το άνθοστόλισμα των Έπιταφίων. Μπαίνον-

τας κανείς τη νύχτα του Μ. Σαββάτου στις εκκλησίες μας έβλεπε χονδρά παλαμάρια, καμωμένα από μυρσινιές, να είναι περιτυλιγμένα σα φίδια γύρω στις κολώνες, άλλα να πλαισιώνουν τα στασίδια, το δεσποτικό, τις εικόνες, άλλα σε σχήματα σταυρών και στεφανιών να κρέμονται από το θόλο και τους πολυελαίους, σειρές από μπαντιεράκια να διασταυρώνωνται, δάφνες σκορπισμένες στο πάτωμα, και γενικά ο στολισμός ήταν τόσο όμορφος, που έδινε ένα γιορταστικό τόνο στην εκκλησία και προξενούσε μια τέτοιαν υποβλητικότητα, που δεν την νοιώθεις πιά στις πολυτελείς εκκλησίες του καιρού μας. Έξω από τις εκκλησίες ο σημαιοστολισμός έξακολουθεί να συνηθίζεται και σήμερα. Από τα καμπαναριά των εκκλησιών, όπου δένονται οι άκρες των σχοινιών, μέχρι τα πρώτα γειτονικά σπίτια, όπου δένονται οι άλλες άκρες των, κυματίζουν στον άέρα σειρές όλόκληρες από λογίων λογίων σημαίες και σινιάλα όλων των Κρατών από το πρωί του Μ. Σαββάτου.

Άλλα τα χρόνια εκείνα συνέβαιναν πολύ περισσότερα... Ο συναγωνισμός των δύο ένοριών, ποιά θα ξεπεράση την άλλη σε πυρομαχικά, ποιά θα ρίξη τις πιο πολλές ρουκέτες τη νύχτα της Αναστάσεως, ποιά θα κατορθώση να κατευθύνη τις πιο πολλές ρουκέτες από την εκκλησία της, ώστε να πάνε να πέσουν μέσα στην αυλή της... αντίπαλης, ποιά ένορία θα κάμη να αντίπαληση το χωριό και τα γύρω βουνά με τα πιο πολλά τρομπόνια, σολντάδα, μάσκουλα και άλλα βροντοφώνα δίπλα και μικροκανονάκια, έπαιρνε χρώμα φανατισμού σωστού κι ένας μυστικός όργασμος γινόταν πολλές μέρες πριν τη Μεγάλη Έβδομάδα ανάμεσα στα παλληκάρια των δύο ένοριών. Κρυφές προετοιμασίες πολέμου...

Δεν έπρεπε ή μια ένορία να μεθαίνη τις δυνάμεις της άλλης. Έμεις, τα παιδιά, που πηγαίναμε στο Έλληνικό, πολλές μέρες πριν σταματήσωμε τα μαθήματα για τις γιορτές, είχαμε χωρισθή στις παρατάξεις μας και καταστρώναμε τα σχέδια. Λογαριόζαμε πόσες ρουκέτες θα πάρη ο καθένας, πόσες τρακατρούκες, πόσο μπαρούτι, τί δίπλα θα διαθέταμε, γιατί στον πόλεμο, που πλησίαζε, θα λαβαίναμε κι εμείς ένεργόν μέρος και θα ένισχύσαμε, όσο μπορούσαμε, την παράταξή μας. Οι σχέσεις με τα παιδιά της αντίπαλης ένορίας διακόπτονταν τότε και στους δρόμους αντικρυζόμαστε σαν αντιμέτωποι, που θα συγκρουσθούν. Τα παιδιά των μεγαλύτερων τόξεων επέβλεπαν. Απαγορεύονταν κάθε σχέση, φανερή ή κρυφή, μεταξύ

έναντίων. Τὴν ἴδια ταχτικὴ κρατοῦσαν καὶ τ' ἄλλα παλληκάρια, τὰ μεγαλύτερα, ποὺ δὲν ἦταν πιὰ μαθηταί, ἀλλὰ ἦταν ἄνδρες καὶ εἶχαν πάει στὶς δουλειές των. Ἐκεῖνοι ἀποτελοῦσαν τὸ κύριο σῶμα τῶν μαχιμῶν. Θεωροῦσαν δὲ τιμητικὰ καὶ ὄχι ταπεινωτικὰ καὶ γελοία πράξη νὰ μετέχουν στὸν ἀγῶνα καὶ νὰ χειρίζονται τὰ ὄπλα στὴ μάχη ἐκεῖνη τοῦ Πάσχα. Παρατεταγμένα, τὴ νύχτα τοῦ μεγάλου Σαββάτου, στὶς αὐλές τῶν ἐκκλησιῶν μὲ τὰ ὄπλα στὰ χέρια, ἔρριχναν τὶς τουφεκιές, μὲ τὸ ἄκουσμα τοῦ «Χριστὸς Ἀνέστη», ἐνῶ ἄλλα ἦταν στὶς θέσεις τῶν γύρω κτημάτων, γιὰ ν' ἀνάψουν τὰ μάσκουλα καὶ τὸ λοιπὸν... πυροβολικὸ, καὶ ἄλλα πάλι ἦταν ἔτοιμα γιὰ νὰ βάλουν φωτιὰ στὶς ρουκέτες, ποὺ θὰ ἔσχιζαν τὸν οὐρανὸ τῆς νύχτας καὶ θὰ παρουσίαζαν τὸ πιὸ φαντασμαγορικὸ θέαμα.

Τὴν Κυριακὴ, μετὰ τὸν ἑσπερινό, λιτανεύονταν οἱ εἰκόνας τῆς Ἀναστάσεως τῶν δύο ἐνοριῶν γύρω στὸ χωριό, ἀκολουθῶντας ἀντιθέτους πορείας, ὥστε νὰ συναντηθοῦν, κανόνιζαν δὲ ὁ τόπος συναντήσεως νὰ εἶναι ἡ εὐρύχωρη πλατεῖα τοῦ κάτω χωριοῦ, ὅπως συμβαίνει καὶ τώρα.

Τότε γινόταν τὸ μεγάλο κακό! Σωστὸς πόλεμος! Τώρα, ὅτι γίνεται στὴν συνάντηση, εἶναι τιποτένιο, ἂν τὸ συγκρίνη κανεὶς μὲ τὸν πόλεμο ἐκεῖνο.

Ἡ ἐνορία, ποὺ τυχὸν θὰ εἶχε ταπεινωθῆ τὴ νύχτα, ἔβαζε ὄλα τὰ δυνατά της γιὰ νὰ ἀναδειχθῆ νικήτρια στὸν πόλεμο τῆς μέρας.

Ἐσελετο τότε ὄλο τὸ χωριό. Οἱ κρότοι τῶν ἐκπυροκροτήσεων ἀκούονταν πολὺ πιὸ μακριὰ κι ἀπ' τὴ Χώρα.

Τότε λοιπόν, γιὰ νὰ μὴ μακρηγορήσω, εἶχα πάθει κι ἐγὼ μιὰ γκάφα, εἶχα πέσει, δὲν ξέρω πῶς τὰ κατάφερα, σὲ μιὰ παγίδα. Δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω, πῶς μοῦ τὴν ἔσκασαν, κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον, καὶ δὲν μποροῦσα χρόνια πολλὰ νὰ τὸ ξεχάσω. Τὸ φυσοῦσα καὶ δὲν κρύωνε.

Ἐνας συμμαθητῆς μου, ἀπὸ τὴν ἀντίθετη ἐνορία τοῦ Ἀη Γιώργη, εἶχε κατασκοπεύσει καὶ εἶχε μάθει ὅτι εἶχα ἕνα μικρὸ ἀλλὰ βροντώδες κανονάκι. Συγχρόνως ἔμαθε ὅτι ἔψαχνα νὰ βρῶ ἕνα βιβλίο, ποὺ δὲν τὸ εἶχα, καὶ ὅτι δὲν τὸ εὔρισκα, ὅπου κι ἂν τὸ ζητοῦσα. Ἐτυχε ἕνα τέτοιο βιβλίο νὰ τὸ ἔχη ἐκεῖνος! Μὲ κατάφερε ὁ πανοῦργος νὰ μοῦ πάρῃ τὸ κανονάκι, δίνοντάς μου τὸ βιβλίο, ποὺ ζητοῦσα, καὶ χίλιες ὑποσχέσεις ὅτι δὲν πρόκειται νὰ τὸ μάθῃ κανεὶς ποτέ.

Ἐγινε ἡ ἀνταλλαγὴ, ἀλλὰ οἱ ὄροι καταπατήθηκαν εὐθὺς ἀμέσως. Τὸ ἔμαθαν ὄλα τὰ παιδιὰ καὶ ἡ θέση μου, σὰν προδότῃ, ἔγινε τραγικὰ. Μὲ κατεδίκαναν στὴν πιὸ

πικρὴ περιφρόνησή τους καὶ δὲν εἶχα πρόσωπο νὰ τ' ἀντικρύσω.

Χίλιες δικαιολογίες ψεύτικες, ποὺ πρόβαλα, δὲν στάθηκαν ἱκανές νὰ τὰ ἐξευμενίσουν. Ἐλεγα ὅτι μοῦ τὸ κλέψανε, ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια λάμπει πάντοτε, ὁ δὲ ἄλλος φανερὰ πιὰ ὑποστήριζε τὴν ἐπιτυχία του, νομίζοντας ὅτι συντελεῖ στὴν νίκη τῆς ἐνορίας του. Ἄδικα παρουσίασα στὴν παρέα μας τὸ πλήθος τῶν ρουκέτες, τὸ μπαρούτι μου, τὶς τρακατροῦκες, τὰ ἄλλα μου ὄπλα.

Δὲν ἦταν ἱκανὰ νὰ ἀποπλύνουν τὴν ντροπὴ μου. Τέλος τὴν ἡμέρα τοῦ Μ. Σαββάτου βρῆκα τὴ λύση, ποὺ θὰ μὲ ἐξάγνιζε πιὰ καὶ θὰ μὲ δόξαζε ἀρκετά, ἀλλὰ δὲν τὴν ἀνακοίνωσα σὲ κανένα.

Περίμενα νὰ νυχτώσῃ καὶ νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς Ἀναστάσεως. Οἱ καμπάνες μᾶς κάλεσαν κατὰ τὰς δέκα καὶ μισὴ τῆς νύχτας στὴν ἐκκλησία.

Ἦταν μιὰ θεῖα ἀνοιξιάτικη βραδιά! Ὁ ἀέρας δὲν φυσοῦσε καθόλου, λὲς καὶ ἡ φύση κρατοῦσε εὐλαβικὰ τὴν ἀνάσα της. Τὰ χτήματα τριγύρω, τὰ βουνὰ ἦταν γεμάτα ἀπὸ τὰ ἀνοιξιάτικα στολίδια τους καὶ γέμιζαν τὴν ἀτμόσφαιρα μὲ μεθυστικὲς μυρωδιές. ὦ γλυκύ μου ἔαρ! Ὁ κόσμος μὲ τὰ φανάρια πῆρε τοὺς δρόμους πρὸς τὶς ἐκκλησιές. Πῆγα κι ἐγὼ στὴν ἐκκλησία μὲ τὶς ρουκέτες στὸ χέρι, ἄκουσα τὰ τροπάρια, τὸ «Κύματι θαλάσσης» καὶ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ, ὅταν ὁ πάπας βγῆκε στὴν μεσαία πύλη καὶ εἶπε τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς», τ' ἄλλα παιδιὰ ξαφνικὰ μ' ἔχασαν... Ὅπως ἔμαθα κατόπιν, νόμισαν πῶς θὰ πήγαινα στὴν κάτω ἐκκλησία, γιὰ νὰ στρέψω ὄπλα ἐναντίον τους, ἐπειδὴ ἔβλεπα τὴν περιφρόνησή τους. Ἐγὼ ὅμως εἶχα ἐπισημάνει τὴ θέση, ποὺ θὰ παίρνα στὸν ἀγῶνα, ἔπειτα ἀπὸ σκέψη πολλῶν ἡμερῶν, ποὺ κούρασε τὸ μυαλό μου.

Καὶ πίστευα πιὰ πῶς θὰ ἐκδικηθῶ τοὺς ἐχθροὺς μου καὶ θ' ἀνακτήσω τὴν ἐκτίμηση τῆς παρέας μου. Πῆγα κι ἀνέβηκα μὲ μιὰ ξύλινη σκάλα, ποὺ ἐπίτηδες σήκωσα τὴ νύχτα ἀπὸ τὸ σπῆτι μου, στὸ δῶμα κάποιου σπιτιοῦ, ἀπὸ ὅπου θὰ ἦταν εὐκολώτατο ὄλες τὶς ρουκέτες μου νὰ τὶς κατευθύνω μέσα στὸν αὐλόγυρο τοῦ Ἀη - Γιώργη, νὰ δημιουργήσω πανικὸ στὸν κόσμος, ποὺ τὸν διέκρινα ἀπέξω μὲ τ' ἀναμμένα κεριὰ καὶ νὰ κάψω καὶ τὶς σημαῖες του, ποὺ φαίνονταν κι αὐτὲς στὴν ἀνταύγεια τῶν κεριῶν.

Κάθισα καὶ περίμενα λίγο. Δὲν ἄργησαν ν' ἀναστήσουν οἱ ἐνορίες. Ἀκούστηκαν οἱ ἐκπυροκροτήσεις τῶν διαφόρων ὄπλων, τρομακτικὲς, τὰ ξεφωνητὰ τῆς χορᾶς, καὶ ὑψώθηκαν στὸν οὐρανὸ συρίζοντας τὰ φωτεινὰ φῆδια

των ρουκετών. Καμάρωνα τὸ θέαμα λίγα λεπτά σὰν ἀπο-
χαυνωμένος καὶ θάμαζα τὸ μεγαλεῖο του. Κι ἀπὸ τὴ μιὰ
δύως ἐκκλησία κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀναβαν τὶς ρουκέτες στὴν
τύχη, γιατί δὲν ἔβλεπαν τοὺς στόχους των. Κι ἔτσι, ἐνῶ
ἀπὸ τὴν καθεμιὰ ἐνορία ἐπιθυμοῦσαν οἱ ρουκέτες των νὰ
πέσουν στὸν αὐλόγυρο τῆς ἄλλης ἐκκλησίας, ματαιοπο-
νοῦσαν καὶ μόνο ἀπὸ σύμπτωση μποροῦσε καμμιά ρου-
κέτα νὰ πέση μ' ἐπιτυχία.

Ἔσην ὥρα παρατηροῦσα, δὲν ἔτυχε νὰ συμβῆ κανένα
παρόμοιο.

Κάποτε ἄρχισα κι ἐγὼ ν' ἀνάβω τὴ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη
καὶ τὶς εἴκοσι, ποὺ εἶχα. Οὔτε μιὰ δὲν μοῦ ἀστόχησε.
Ἔσεν οἱ ρουκέτες μου πέφταν στὴν αὐλή τοῦ Ἁγίου-Γεωργίου
μέσα στὸν κόσμο, ποὺ γρήγορα τὸν ἀνάγκασα νὰ κλειστῆ
στὴν ἐκκλησία.

Ναί, δὲν σὰς λέω ψέματα. Ἔπειτα ἔβαλα στόχο τὶς
σημαῖες καὶ τὶς ἔκαψα.

Πῆρα τὴν ἐκδίκησή μου καὶ κατέβηκα ἀπὸ τὸ δῶμα.
Ἄπὸ τὴν ἐκκλησία μας τὰ παιδιά μὲ ξεφωνητὰ ἐκδήλω-
ναν τὴν χαρὰ τους.

Δὲν ξέραν ποῖος ἦταν ὁ συντελεστής τῆς νίκης, μέχρι
τὴ στιγμή, ποὺ παρουσιάσθηκα καὶ τοὺς εἶπα τὰ διατρέ-
ξαντα.

Τότε μοῦ τὰ συχώρεσαν ὅλα πιά καὶ μὲ περιέβαλαν
μὲ ὅλες τὶς τιμές, ποὺ ἄρμοζαν σ' ἕνα πολυμήχανο πο-
λεμιστή.

Τὸ πρᾶγμα δύως πῆρε διαστάσεις.

Ἔσεν μόνο ξύλο, τὴν ἄλλη μέρα, μποροῦσα νὰ φάω
ἀλλὰ καὶ στὴν ἀστυνομία νὰ ὀδηγηθῶ καὶ νὰ ἔχω κακὰ
ξεμπερδέματα. Δὲν φάνηκα καθόλου στοὺς δρόμους καὶ
στὴν ἐκκλησία. Συνεννοήθηκα μὲ τὴν παρέα μου καὶ μοῦ
ἐπέτρεψαν νὰ ἀπέχω τοῦ ἀγῶνος καὶ τοὺς εὐχήθηκα καλὴ
νίκη νὰ ἔχουν καὶ τὴν ἡμέρα.

Εὐτυχῶς τὸ πῆραν στὸ ἀστεῖο καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐνο-
ρία καὶ τὴ γλύτωσα φθηνά.

Ἄλλὰ δὲν χώνευα τὸν συμμαθητὴ μου, ποὺ ἔγινε
ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθῆ ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία, ποὺ σὰς διη-
γήθηκα.

Κι ὅπως σὰς εἶπα στὴν ἀρχή, εἶχαμε νὰ μιλήσωμε
δέκα ὀλόκληρα χρόνια.